

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан економічного факультету

А. Анатолій ДІБРОВА

“ ” 2023 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри філософії та
міжнародної комунікації

Протокол № 10 від 18.05.2023 р.

/ Завідувач кафедри

В. Кульченко Валентина КУЛЬЧЕНКО

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Облік і аудит»

Н. Кузик Наталія КУЗИК

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ І СОЦІОЛОГІЯ**

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма: «Облік і аудит»

Факультет (ННІ) Економічний факультет

Розробник: старший викладач кафедри філософії та міжнародної комунікації,
к. філос. наук., Чорноморденко Д.І.

Київ – 2023

1. Опис навчальної дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ І СОЦІОЛОГІЯ»

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	071 «Облік і оподаткування»	
Освітня програма	«Облік і аудит»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	4	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1	
Семестр	2	
Лекційні заняття	30 год.	6
Практичні, семінарські заняття	30 год.	6
Самостійна робота	60 год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Філософія і соціологія» є створення умов для самостійного осмислення студентами існування та розвитку природного і соціального світу, формоутворень культури і пізнання, людини та її сутності. Філософія належить до циклу фундаментальних дисциплін, вивчення якої є важливим чинником духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної культури студентської молоді, усвідомлення ними свого місця і ролі в суспільстві; визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності громадянина, розуміння проблеми людського буття і насамперед питань: хто є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати перешкоди на шляху до мети. Філософія – це не стільки результат, що закріплюється у формі чітких і виважених положень, скільки процес, якому належить навчитись. Це вміння мислити можна здобути лишень у процесі філософської освіти через діалог із мислителями минулого та сучасності, через діалог студента та викладача.

Вивчення дисципліни пов'язане зі знаннями інших гуманітарних дисциплін, особливо з політологією, соціологією, історією України, економічною теорією тощо.

Знання дисципліни "Філософія і соціологія" є методологічною основою вивчення не тільки гуманітарних та суспільно-політичних, а й природничих, економічних та технічних дисциплін.

Мета вивчення дисципліни:

надання знань з філософії як вищого теоретичного світогляду, що віддзеркалює сутнісні характеристики буття людини, соціуму і природи та основні форми їхньої взаємодії; світоглядно-методологічна підготовка студентів; формування у них філософської культури як теоретичного підґрунтя університетського рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти.

Завдання вивчення дисципліни:

вивчення історії філософії та її органічної складової – історії української філософії, сприяння гуманізації освіти через засвоєння досягнень сучасної філософії, інформації про світ у цілому і ставлення людини до нього; вивчення комплексу принципів пізнання та загальних методів пізнавальної діяльності; розвиток здібностей до логічного мислення, самостійного аналізу складних явищ суспільного життя, уміння пов'язувати загальнофілософські проблеми з розв'язанням завдань економічної теорії і практики. Цьому підпорядковане вивчення наступних розділів: "Історія світової філософії", "Онтологія", "Гносеологія", "Соціальна філософія". Філософія покликана визначити сукупність вихідних орієнтирів, що зумовлюють програму соціальної поведінки людини.

Предметом курсу є світ загалом у його найбільш загальних закономірностях з позицій відносин «людина – світ».

Набуття компетентностей:

Відповідно до ОПП «Облік і аудит» навчальна дисципліна забезпечує формування ряду загальних компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері обліку, аудиту, аналізу та оподаткування в процесі професійної діяльності, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки і характеризується комплексністю й невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 12. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

Відповідно до ОПП «Облік і аудит» **програмні результати** навчання після засвоєння дисципліни такі:

ПР 15. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження соціально-економічних явищ і господарських процесів на підприємстві.

ПР 22. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПР 23. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

3.1 Програма навчальної дисципліни «Філософія і соціологія»

Тема 1. Філософська пропедевтика. Сутність філософії, її роль у суспільстві. Сучасне суспільство споживання.

Світогляд, його структура, функції, історичні типи. Специфіка філософського знання: істотні ознаки та класифікація дисциплін. Східна та західна традиції філософування: умови виникнення та особливості існування. Основні етапи розвитку філософського знання. Методологія історико-філософського пізнання.

Тема 2. Антична філософія. Філософія Давнього світу.

Натурфілософський етап розвитку давньогрецької філософії: проблема першопочатку (Фалес, Піфагор, Парменід, Геракліт) та взаємозв'язку руху та матерії (Емпедокл, Анаксагор, Демокріт). Класичний період давньогрецької філософії (софісти, Сократ). Антична класика у пошуках обґрунтування ідеального у філософських системах Платона й Арістотеля. Еллінізм як завершальний етап розвитку античної філософії (епікуреїзм, скептицизм, стоїцизм, неоплатонізм).

Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження.

Особливості християнського способу філософування (теоцентризм, креаціонізм, провіденціалізм). Патристика: Тертуліан, Оріген, Діонісій Ареопажіт. Філософія Аврелія Августина. Схоластика: осягнення Бога засобами розуму (Ансельм Кентерберійський, Фома Аквінський); проблема універсалій (номіналізм і реалізм). Християнський містицизм (Майстер Екхарт). Гуманістична спрямованість філософії доби Відродження (Данте Аліґ'єрі та Ф. Петрарка). Різновиди ренесансного пантеїзму (Н. Кузанський і Дж. Бруно). Утопічні проекти філософії Відродження (Т. Кампанелла та Т. Мор). Утилітаристична спрямованість ренесансної філософії (Л. Валла та Н. Макиавеллі).

Тема 4. Філософія Нового часу та Просвітництва.

Беконівська програма реорганізації пізнання як висхідний пункт філософії Нового часу. Позиції класичного раціоналізму: дуалізм Р. Декарта, пантеїзм Б. Спінози, монадологія Г. Ляйбніца. Різновиди новоевропейського емпіризму (Т. Гоббс, Д. Локк). Суб'єктивний

ідеалізм Дж. Берклі та позиція агностицизму Д. Юма. Характерні риси Просвітництва. Просвітницькі ідеї Вольтера і Ж.-Ж. Руссо. Просвітницьке тлумачення теорії суспільного договору.

Тема 5. Німецька класична філософія.

Докритичний і критичний періоди в творчості І.Канта. Філософська система та діалектичний метод Г. Гегеля. Критика німецького ідеалізму в філософській антропології Л.Фейєрбаха. Обґрунтування концепції «матеріалістичного розуміння історії» та її вплив на формування економічних знань.

Тема 6. Некласична філософія XIX-XXI ст.

Історичні форми позитивізму. Прагматизм (Ч. Пірс, У. Джеймс, Дж. Дьюї). Позарациональні виміри «життя» в філософії (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон). Антропологія фрейдизму (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм). Проблема сутності й існування в екзистенціалізмі (С. К'єркегор, М. Хайдеггер, К. Ясперс, Ж.-П. Сартр, А. Камю). Герменевтика як онтологія розуміння (Ф. Шлейєрмахер, В. Дільтей, Г.-Г. Гадамер, П. Рікер). Феноменологічна концепція Е. Гуссерля. Основні етапи розвитку структуралізму (К. Леві-Стросс, М. Фуко, Р. Барт). Філософія доби Постмодерну. Критичний раціоналізм К. Поппера. Аналітична філософія У. Куайна. Історична школа філософії науки (К. Поппер, І. Лакатос, П. Фейєрабенд, С. Тулмін, Т. Кун).

Тема 7. Українська філософія.

Філософські ідеї в культурі Київської Русі. Гуманістичні ідеї у філософській думці України (XV-XVII ст.). Києво-Могилянська Академія та її роль в формуванні української філософії. Філософія Г. Сковороди. Українська академічна філософія в кінці XIX – початку XX ст. Розвиток філософської думки України у XX ст. Київська філософська школа (В.І.Шинкарук) Сучасна українська філософія (М.В. Попович).

Тема 8. Філософське вчення про буття.

Філософське розуміння світу як єдності об'єктивної дійсності і сутнісних сил. Філософській зміст категорії «буття». Взаємозв'язок різних форм буття. Сучасні уявлення про Всесвіт. Проблема буття людини в світі. Діалектика як вчення про загальний розвиток. Основні принципи та закони діалектики. Вчення про категорії (Платон, Арістотель, Ф. Аквінський, І. Кант, Гегель, М. Хайдеггер).

Тема 9. Свідомість як категорія філософії.

Проблема ідеального в філософії. Свідомість як філософська проблема. Природничі та соціально-історичні засади свідомості. Мислення, мова, мозок, їх взаємозв'язок. Структура свідомості (Е. Гусерль). Поняття самосвідомості.

Тема 10. Пізнавальна активність людини. Методологія наукового пізнання.

Наука як вища форма пізнавальної діяльності та соціальний інститут. Класична, неокласична і постнеокласична наука. Форми та рівні наукового пізнання. Теорія як форма наукового пізнання. Проблема методу пізнання: підходи філософії та науки. Загальнонаукові методи пізнання (аналіз і синтез; індукція і дедукція; абстрагування і узагальнення; моделювання; аналогія і екстраполяція). Емпіричні методи наукового пізнання (спостереження, вимірювання, експеримент). Наукові методи теоретичного дослідження (формалізація, аксіоматичний метод, гіпотетико-дедуктивний метод). Методологія сучасного наукового пізнання.

Тема 11. Особливості наукового пізнання в економічних науках.

Роль інституцій та значення інституційних перетворень у господарському житті України; проблеми формування економічного простору сучасної України. Феномен національного багатства. Методи пізнання економічної теорії та її функції.

Тема 12. Соціальна філософія: основні підходи до розуміння суспільства.

Сутність та специфіка соціального пізнання. Класичні та неklasичні підходи до побудови соціальної реальності. Лінійний і цивілізаційний підхід до періодизації суспільного розвитку. Суспільство як предмет філософського аналізу. Соціум як історичний процес. Сутність і структура соціальних відносин. Різновиди класифікацій соціальних спільнот. Діяльність як спосіб існування соціального. Соціум і індивід. Поняття про особу. Політична система суспільства. Теорія соціальної дії Т. Парсонса (структурний функціоналізм). Теорія справедливості Дж. Роулза. Концепція індивідуалізованого суспільства З. Баумана.

Тема 13. Філософія економіки. Філософія грошей. Філософія релігії. Філософія права.

Сучасні західні філософсько-економічні концепції (Р. Арон, У. Ростоу, Д. Белл, Д. Гелбрейт, О. Тоффлер, Ж. Фурастьє) та феномен української наукової школи фізичної економії (С.А. Подолинський, М.Д. Руденко). Людина як носій економічних відносин, сутність та особливості суспільного виробництва. Природа економічного знання (А. Сміт, Д. Рікардо, Л. фон Мізес). Індивідуалізм та економічний порядок Ф. А. фон Хайєка.

Тема 14. Філософська антропологія та філософія культури. Матеріальні та духовні культурні цінності.

Сутність теорії культурної детермінації та її значення в поясненні й вирішенні економічних проблем. Імплицитність проблематики філософської антропології в різних формах культури. Статус філософської антропології в структурі філософських знань в класичній філософії. Виникнення «філософської антропології» як певного напрямку та традиції (М. Шелер, Г. Плеснер, А. Гелен). Філософська антропологія як вступ до філософії культури. Ідея універсальності культури. Уречевлення і відчуження в контексті людської діяльності. Інтерсуб'єктивність і соціальність досвіду людської діяльності.

Тема 15. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього. Гроші як цінність.

Людина як суб'єкт економічної діяльності, етика бізнесу. Гроші як об'єкт філософського аналізу. Сучасні теорії цінності (К. Менгер) Кількісна теорія грошей (І. Фішер). Цінності життя та культурні цінності (Г. Ріккерт).

3.2 Структура навчальної дисципліни «Філософія і соціологія» для повного терміну денної та заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	тижні	усього	лекції	практ.	с.р.	усього	лекції	практ	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий модуль 1. Історія світової філософії									
Тема 1.	1	10	2	2	4				

Філософська пропедевтика. Сутність філософії, її роль у суспільстві. Сучасне суспільство споживання									
Тема 2. Антична філософія. Філософія Давнього світу	2	10	2	2	4		2		
Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження	3	10	2	2	4			2	
Тема 4. Філософія Нового часу та Просвітництва	4	10	2	2	4				
Тема 5. Німецька класична філософія	5	10	2	2	4				
Тема 6. Некласична філософія XIX-XXI ст.	6	10	2	2	4		2	2	
Тема 7. Українська філософія	7	10	2	2	4				
Разом за змістовим модулем 1.		56	14	14	28	8	4	4	
Змістовий модуль 2. Онтологія									
Тема 8. Філософське вчення про буття	8	10	2	2	4		2		
Тема 9. Свідомість як категорія філософії. Екологічна свідомість	9	10	2	2	4				
Разом за змістовим модулем 2.		16	4	4	8	2	2		
Змістовий модуль 3. Гносеологія									
Тема 10. Пізнавальна активність людини. Методологія наукового пізнання.	10	10	2	2	4		2		
Тема 11. Особливості наукового пізнання в економічних науках	11	10	2	2	4				
Разом за змістовим модулем 3.		16	4	4	8	2	2		
Змістовий модуль 4. Соціальна філософія									
Тема 12. Соціальна філософія та соціологія: основні	12	10	2	2	4			2	

підходи до розуміння суспільства									
Тема 13. Філософія економіки. Філософія грошей. Філософія релігії. Філософія права.	13	10	2	2	4				
Тема 14. Філософська антропологія та філософія культури. Матеріальні та духовні культурні цінності	14	10	2	2	4				
Тема 15. Аксіологія: цінність буття та стратегії майбутнього. Гроші як цінність	15	10	2	2	4				
Разом за змістовим модулем 4.		32	8	8	16	2		2	
Усього годин	120		30	30	60	22	6	6	

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософська пропедевтика.	2
2	Філософія Давнього світу. Філософія Середньовіччя та Відродження	2
3	Філософія Середньовіччя та Відродження	2
4	Філософія Нового часу та Просвітництва	2
5.	Німецька класична філософія	2
6.	Некласична філософія XIX-XXI ст.	2
7.	Українська філософія	2
8	Філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія філософії	2
9.	Свідомість як фундаментальна категорія філософії	2
10.	Пізнавальна активність людини	2
11.	Особливості наукового пізнання	2
12	Пізнавальна активність людини. Особливості наукового пізнання	2
13	Соціальна філософія та соціологія: основні підходи до розуміння суспільства	2
14	Філософська антропологія та філософія культури і цивілізації	2
15	Аксіологія: цінність буття та стратегії майбутнього	2

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософська пропедевтика.	2
2	Філософія Давнього світу. Філософія Середньовіччя та Відродження	2
3	Філософія Середньовіччя та Відродження	2
4	Філософія Нового часу та Просвітництва. Німецька класична філософія	2

5.	Німецька класична філософія	2
6.	Некласична філософія XIX-XXI ст.	2
7.	Українська філософія	2
8.	Філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія філософії	2
9.	Свідомість як фундаментальна категорія філософії	2
10.	Пізнавальна активність людини. Методологія наукового пізнання.	2
11.	Особливості наукового пізнання в економічних науках	2
12.	Пізнавальна активність людини. Особливості наукового пізнання	2
13.	Соціальна філософія та соціологія: основні підходи до розуміння суспільства	2
14.	Філософська антропологія та філософія культури і цивілізації	2
15.	Аксіологія: цінність буття та стратегії майбутнього	2

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Як співвідносяться між собою поняття «культура» і «цивілізація»?
2. Що таке етноцентризм і культурний релятивізм?
3. Які основні риси постіндустріальної цивілізації ви можете назвати?
4. Чим відрізняються циклічний і лінійний час?
5. У чому полягає різниця у сприйнятті світу представниками філософії Сходу і Заходу?
6. Чим відрізняється атомізм Демокріта від атомізма Епікура?
7. Які філософські витоки теоцентризму?
8. У чому полягає механістичне бачення світу у французьких матеріалістів XVIII ст.?
9. Що таке «річ-у-собі» та «річ-для-нас»?
10. Як Ви розумієте співвідношення свідомого та несвідомого у З. Фрейда?
11. Що таке авторитарна особистість у Е.Фромма?
12. Що таке екзистенція?
13. У чому полягає сутність герменевтичної філософії?

7. Приклади комплектів тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС: Бакалавр Економічний фак-т	Кафедра філософії та міжнародної комунікації 2023-2024 н.р.	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № ____ з дисципліни «Філософія і соціологія»	«Затверджую» Зав. каф. філософії та міжнародної комунікації: <u>Кульченко В.П.</u>
Екзаменаційні питання			
1. Світогляд. Історичні типи світогляду.			
2. Криза християнського світогляду і формування антропологічного характеру філософії в епоху Відродження.			
Тестові завдання різних типів			
Питання 1. Яке визначення філософії є недостатньо повним?			
1	світогляд – це форма самосвідомості особистості та суспільства;		

2	світогляд – це сума знань про світ;
3	світогляд – це здоровий глузд;
4	світогляд – це інтегральне духовне утворення, що спонукає до практичної дії.

Питання 2. Що є головним об'єктом східної філософії;

(у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)

Питання 3. Антична філософія:

1	автономна щодо інших сфер суспільного життя;
2	відкрита та доступна для всіх громадян;
3	розвивається стихійно;
4	носить сакральний характер.

Питання 4. Закінчіть вислів Тертуліана.

«Вірую, бо ....» (у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)

Питання 5. Співвіднесіть метод та його тлумачення.

1. дедукція;	А) метод дослідження певних об'єктів, що передбачає відтворення їхніх властивостей на іншому об'єкті – моделі, що є аналогом оригінального об'єкта; Б) сходження думки у пізнанні від загального до одиничного; В) процес відходу від певних якостей та відносин досліджуваного явища з одночасним виділенням потрібних для дослідника властивостей; Г) встановлення подібності, відповідності в певних сторонах, властивостях між нетотожними об'єктами.
2. абстрагування;	
3. моделювання;	
4. аналогія.	

Питання 6. У Новий час філософія є:

1	замкненою системою знань;
2	відкритою системою знань;
3	носить сакральний характер;
4	розгалуженою системою знань.

Питання 7. Співвіднесіть філософський напрям та його представників.

1. Л.да Вінчі;	А) натурфілософія;
2. М.Кузанський;	Б) структуралізм;
3. М.Фуко;	В) постпозитивізм;
4. Л.Лаудан;	Г) герменевтика.

Питання 8. Кому належить праця „Новий Органон” ?

(у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)

Питання 9. Характерними рисами філософії ХХ ст. є:

1	академічність;
2	спрямованість на абсолютне;
3	тематична розмаїтість;
4	варіативність.

Питання 10. Яка із рис не є характерною для української філософії:	
1	кордоцентризм;
2	індивідуалізм;
3	екзистеційність;
4	раціоналізм.

8. Методи навчання

Методи набуття нових знань, формування вмінь та навичок, закріплення, перевірки.

Словесні – пояснення, лекція, бесіда, дискусія, полеміка.

Практичні – навчальні вправи, практичні роботи, конференції, проведення семінарських занять під керівництвом викладача, презентації.

9. Форми контролю

Попередній контроль – опитування

Поточний контроль – опитування

Тематичний контроль – написання тематичних тестових та модульних контрольних робіт

Підсумковий контроль – екзамен

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студента відбувається згідно з «Положенням про екзамени та заліки у НУБіП України» зі змінами від 26.04.2023 р. протокол № 10 з табл. 1.

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

4.26. Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **R дис** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **R нр** (до 70 балів): **R дис = R нр + R ат**

11. Методичне забезпечення

- Філософія (ЕФ) <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=276>
- Філософія. Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». Савицька І.М. Культенко В.П., Супрун А.Г., Гейко С.М.К.: Вид. центр НУБіП України, 2019. 24 с.
- Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: Посібник. - К.: Академвидав, 2007.
- Данилова Т.В., Сторожук С.В., Горбатюк Т.В. «Філософія». Навчально-методичний

- посібник для студентів НУБіП України денної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». - К.: «Сотр&Сору сотрану», 2020.
5. Сторожук С.В., Матвієнко І.С. Філософія: навчально-методичний посібник. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2019.
  6. Культенко В.П., Гейко С.М., Горбатюк Т.В. та інші, Савицька І.М. К.: «Сотр&Сору сотрану», 2014. 112 с.
  7. Сторожук С.В., Матвієнко І.С. Практикум з філософії. - К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015. 80 с.

12. Рекомендована література

Основна:

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. – К.: Генеза. – 2006. 317 с.
2. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. – К.: Наук. думка, 1996. 285с.
3. Кульчинський О. Основи філософії і філософських наук. – Мюнхен – Львів, 1995. 164 с.
4. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посіб. для студ. вищ. навч. закладів. – К.: Академія, 2007. 576 с.
5. Філософія. Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». Савицька І.М. Культенко В.П., Супрун А.Г., Гейко С.М.К.: Вид. центр НУБіП України, 2014. 224 с.
6. Філософія. Курс лекцій. – К.: Либідь, 1991. 456 с.
7. Чекаль Л.А., Черній А.М. Філософський практикум: Навчально-методичний посібник. – К.: Аграрна Наука, 2008. 200 с.
8. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навчальний посібник. – К., 2016.
9. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія: Навчальний посібник. – К., 2016.
10. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Ф.Надольного. – К., 2002. 516 с.
11. Чекаль Л.А., Черній А.М. Філософський практикум: Навчально-методичний посібник для студентів і аспірантів. – К., 2008.
12. Філософія. Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей. – К.: Видавничий центр НАУ, 2014. 45 с.
13. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник / Під редакцією В.Л. Петрушенка. – Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 506 с.

Допоміжна:

1. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія – К., 2006. 368 с.
2. Барулін В.С. Соціальна філософія. – К., 2003. 560 с.
3. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. – К., 1997. 297 с.
4. Історія філософії України. Підручник./М.Ф.Тарасенко, М.Ю.Русин І.В.Бичко та ін – К., 1994. 416 с.
5. Історія філософії України. Хрестоматія: Навчальний посібник./Упорядники: М.Ф.Тарасенко, М.Ю.Русин І.В.Бичко та ін. – К., 1993. 560 с.
6. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л. В. Губерського; – Харків: Фоліо, 2013. - 510 с.

7. Кульчицький О. Основи філософії і філософських наук. – Мюнхен-Львів, 1995. 164 с.
8. Людина і довкілля: у 2 кн./Упорядн., автор вступних розділів, біоґр. Довідок та коментарів В.С.Крисаченко. – К., 1995. 248 с.
9. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник для студентів вузів. – К., 1995. 336 с.
10. Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К., 2011. 164 с.
11. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002. 742 с.
12. Chornomordenko, D., Taran, G., Havronenko, V., Astremska, I., & Parfilova, S. (2023). Innovations in the field of education in the context of improving the personnel incentive system. *Revista Eduweb*, 17(3), 195-201. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación* • Volumen 17, N° 3. Julio-septiembre 2023.

13. Інформаційні ресурси

1. Інституту філософії НАН України: веб-сайт. URL: <https://www.filosof.com.ua/> (дата звернення: 13.06.2023)
2. Електронний курс філософії веб-сайт. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/KPI/PHIL101/2016_T2/about (дата звернення: 13.06.2023)
3. Сайт Українського філософського фонду веб-сайт. URL: <http://www.filosof.com.ua/7links.htm> (дата звернення: 13.06.2023)
4. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка веб-сайт. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html> (дата звернення: 13.06.2023).